

Nr 237.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Örebro stad; given Stockholms slott den 20 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande t. f. departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro;

GUSTAF ADOLF.

Carl Ekman.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anholder t. f. chefen för försvarsdepartementet, statsministern Ekman att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Örebro stad samt anför därvid följande.

Genom brev den 10 september 1903 förordnade Kungl. Maj:t, att Svea trängkår skulle förläggas till Örebro, så snart kasernetablissemang för kåren blivit där uppfört, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigade arméförvaltningens forti-

fikationsdepartement att i överensstämmelse med ett av stadsfullmäktige i Örebro avgivet anbud sluta avtal med staden om upplåtelse av mark m. m. för nämnda etablissemang. Mellan fortifikationsdepartementet och staden slöts i anledning härav ett den 9 och den 23 december 1903 dagtecknat avtal i ämnet, vilket torde få fogas såsom bilaga (Bil. B) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende. I avseende å innehållet av detta avtal hänvisas till nämnda bilaga. Beträffande den under punkten 2 i avtalet omförmälda plats för anläggande av badinrättning, vilken staden utan ersättning och med full äganderätt skulle avstå till kronan, finnes upprättad en särskild upplåtelsehandling av den 17 september 1908, enligt vilken staden för detta ändamål överlätit till kronan ett invid Svartån beläget område om 5.40 ar.

Vidare förordnade Kungl. Maj:t genom brev den 19 oktober 1906, att Livregementets grenadjärer skulle förläggas till Örebro. Härjämte bemyndigade Kungl. Maj:t arméförvaltningens fortifikationsdepartement att i enlighet med ett av staden avgivet anbud sluta avtal med staden angående upplåtelse av mark till plats för kasernetablissemang och övningsfält åt regementet. Det i anledning härav mellan fortifikationsdepartementet och staden ingångna kontraktet, som är dagtecknat den 10 april och den 22 maj 1907, torde få fogas såsom bilaga (Bil. C) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende. I anledning av denna regementsförläggning hava sedermera mellan kronan och staden upprättats dels ett kontrakt av den 6 juli och den 2 oktober 1909 angående framdragande av en gata till Lillån, dels ett kontrakt av den 27 januari 1916 om framdragande av en spillvattenledning.

Sedan i samband med försvarsväsendets omorganisation beslut fattats om att Svea trängkår skulle förläggas till Linköping, har kasernkommittén i skrivelse den 9 juli 1927 framlagt förslag angående omändring av det till följd av nämnda beslut ledigblivande trängkårsetablissemanget i Örebro till en sinnessjukanstalt. Beträffande den närmare innebörden av detta förslag hänvisar jag till vad chefen för socialdepartementet förut denna dag därutinnan till statsrådsprotokollet anfört vid anmälan av frågan om avlåtande till riksdagen av proposition (nr 165) i ämnet. Planen på en dylik disposition av etablissemangets sammanhänger med frågan om åvägbringandet av en uppgörelse med Örebro stad i anledning av trängkårsförläggningens upphörande. Förhandlingar i sistnämnda syfte hava förts mellan kasernkommittén och staden, och har därvid jämväl frågan om beredande av kompensation åt staden på grund därav, att Livregementets grenadjärer enligt härordningsbeslutet erhållit minskad personalstyrka, varit föremål för övervägande. Dessa förhandlingar, för vilka kommittén redogjort i omförmälda skrivelse den 9 juli 1927, hava lett till avslutandet av en den 17 och den 25 maj 1927 dagtecknad preliminär överenskommelse, vilken torde få såsom bilaga (Bil. A) fogas vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende. Kommittén har hemställt, att, därest kasernetablissemangets utnyttjande för det föreslagna nya ändamålet vunne godkännande, ifrågavarande överenskommelse måtte bliva föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Kasernkommittén har till en början yttrat sig om betydelsen för Örebro stad av 1925 års beslut i försvarsfrågan och stadens uppoffringar i anledning av truppförbandsförläggningarna. Härutinnan har kommittén anfört följande.

Kasern-
kommittén.

Sedan Kungl. Maj:t den 10 september 1903 förordnat, att *Svea trängkår* skulle förläggas till Örebro, så snart kasernetablissemang för kåren blivit där uppfört, hade dylikt etablissemang under de närmaste följande åren uppförts å mark, som staden för ändamålet ställt till kronans föfogande. Trängkåren hade sedermera under omkring tjugu års tid varit förlagd till staden.

Den fast anställda personalen vid trängkåren hade enligt 1914 års härorganisation uppgått till omkring 100 man. Till belysning av kårens personalstyrka enligt 1901 och 1914 års härordningar samt avlöningsförmåner m. m. finge kommittén åberopa nedanstående tablå.

Härordning av år	A n t a l						Summa beräknade avlöningsförmåner	Års-kontingent för värnpliktiga	Utbildningstid för värnpliktiga (antal dagar).
	Officerare	Under-officerare	Man-skap	Musik-personal	Civil-militär personal	Summa			
1901	15	18	73	8	8	122	223,000	240	240
1914	12	14	62	8	6	102	270,000	240	{ ¹ 240 165

¹ Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Det mellan kronan och staden angående trängkårens förläggning upprättade avtalet vore grundat å 1901 års härordning. Avlöningsförmånerna till kårens fast anställda personal enligt nämnda härordning — utan det tillägg av 75 procent, varmed jämlikt de av kommittén tillämpade grunder höjning skett i tablån — kunde beräknas hava uppgått till i runt tal 127,500 kronor.

Enligt 1925 års härorganisation skulle *Livregementets grenadjärer* alltjämt hava sin förläggningsort i Örebro. Detta regemente skulle organiseras såsom ett normalinfanteriregemente, d. v. s. utbildningen för till linjetjänst uttagna värnpliktiga skulle under sommarrekrytskolan bedrivas på sex utbildningsenheter och under höst- (vår-) rekrytskolan på två gevärskompanier jämte erforderligt antal utbildningsenheter för underbefäl eller fackmän. Angående innebörden för staden av denna förändring hänvisade kommittén till följande tablå.

Härordning av år	A n t a l							Summa beräknade avlöningsförmåner	Års-kontingent för värnpliktiga	Utbildningstid för värnpliktiga (antal dagar).
	Officerare	Under-officerare	Man-skap	Musik-personal	Civil-militär personal	Pen-sione-rad personal	Summa			
1901.....	47	38	267	33	4	—	389	589,000	630	240
1914.....	53	39	204	33	4	—	333	806,000	630	{ ¹ 340 165
1925.....	40	26	135	21	4	4	230	585,000	760	140

¹ Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Beträffande de i tablån meddelade uppgifterna ville kommittén särskilt framhålla, att i förhållande till 1901 års härordning — vilken legat till grund jämväl för det angående detta truppförbands förläggning till Örebro mellan kronan och staden upprättade kontraktet — 1925 års organisation innebure en minskning av 7 officerare och 12 underofficerare. Vad musikpersonalen anginge, hade denna enligt 1901 års härordning efter en år 1905 beslutad omorganisation bestått av 11 musikunderofficerare och 22 man, tillhörande manskapet, men skulle enligt 1925 års härordning utgöras av 1 musikdirektör, 5 musikunderofficerare och 15 man, tillhörande manskapet. Antalet musikunderofficerare nedginge sålunda med 6, men i stället tillkomme 1 musikdirektör. Jämförelsen mellan de enligt 1901 och 1925 års härordningar utgående avlöningsförmånerna, beräknade enligt de av kommittén tillämpade grunder, utvisade en minskning av cirka 4,000 kronor.

Vad Örebro stads uppoffringar för de till staden förlagda truppförbanden anginge, finge kommittén hänvisa till de inledningsvis omförmälda avtalen m. m.

I ett till Svenska stadsförbundet lämnat meddelande hade staden uppskattat sina prestationer enligt ifrågakarande avtal på följande sätt:

A. För Svea trängkår.

1) Värdet av den till kronan upplåtna marken om 20.6990 hektar	kronor	80,800: —
2) Kostnader för framdragande till kasernområdet av gas-, elektricitets-, vatten- och avloppsledningar	»	11,302: 65
3) Diverse kostnader	»	3,522: 50
	Summa kronor	95,625: 15

B. För Livregementets grenadjärer.

1) Värdet av den till kronan upplåtna marken om 336.6670 hektar	kronor	215,966: 29
2) Kostnader för framdragande till kasernområdet av gas-, elektricitets-, vatten- och avloppsledningar	»	26,622: 29
3) Kostnader för väg- och broanläggningar	»	20,010: 62
4) Diverse kostnader	»	841: 93
	Summa kronor	263,441: 13

Vidkommande stadens vederlag för de prestationer, staden på sätt ovan berörts lämnat kronan för trängkårens förläggande till staden, borde nämnas, att staden i främsta rummet kommit i åtnjutande av skatteintäkter från truppförbandets befattningshavare under en tidrymd av omkring 20 år. Sedan det för Livregementets grenadjärer avsedda kasernetablissemanget blivit uppfört under åren 1909—1912, hade staden därjämte såsom vederlag för de uppoffringar, staden verkställt för detta regemente, hittills kunnat tillgodogöra sig skatteintäkter från regementets befattningshavare under en tid av bortåt 15 år.

Folkmängden i Örebro hade vid slutet av år 1926 uppgått till omkring 36,250 personer. Den inkomst, vara utskylder för år 1926 utdebiterats, hade uppgått till 42,597,000 kronor och det samma år utdebiterade beloppet till 3,152,191 kronor. Kommunalskatten hade de senaste åren, 1925 och 1926, varit 7 kronor 20 öre, respektive 7 kronor 40 öre per bevillningskrona.

Beträffande trängkårens i Örebro kasernetablissemang samt de markområden, som av staden ställts till trängkårens disposition, har kommittén anfört följande.

Svea trängkärs kasernområde vore beläget dels inom Örebro stad, dels ock inom Långbro socken. Den nuvarande gränsen mellan staden och nämnda socken framginge snett över kasernområdet. De för kårens räkning avsedda bostadsbyggnaderna vore jämlikt bestämmelserna i det år 1903 med Örebro stad upprättade avtalet så förlagda, att de vore uppförda inom stadens område.

Den del av kasernområdet, som vore belägen inom Örebro stad, innehölle i areal 4.82 hektar och hölle i längd vid norra sidan efter Markgatans förlängning 143.7 meter, vid östra sidan intill stadsplanen och Alftomtagatan 248.3 meter, vid södra sidan efter Karlsgatans förlängning 237.8 meter samt vid västra sidan intill rågång mot hemmanet Mark i Långbro socken 265.2 meter.

Kronan hade på grund av det med Örebro stad avslutade avtalet av den 9 och den 23 december 1903 vid rådstuvurätten i Örebro erhållit lagfart å nu angivna del av kasernområdet den 20 februari 1905 och den 31 mars 1913.

Enligt 1903 års avtal hade staden till kronan för trängkårens räkning jämväl överlämnat ett markområde inom Långbro socken. Denna fastighet, utgörande lägenheten Övningsfältet nr 1 om 15.935 hektar, avsondrad från 1 mantal Mark nr 1, inginge till en mindre del i trängkårens kasernområde och utgjorde i övrigt övningsfält för kåren. Kronan hade den 11 december 1907 vid Glanshammars och Örebro härads tingsrätt erhållit lagfart å fastigheten.

Med stöd av bestämmelserna i 1903 års avtal hade rörande anläggandet av en badinrättning för Svea trängkår mellan kronan och staden träffats en särskild överenskommelse. I enlighet med av stadsfullmäktige i Örebro fattat beslut hade den 17 september 1908 utfärdats en s. k. upplåtelsehandling, däri stadgats, att den invid Svartån och Alftomtagatan till badinrättning ursprungligen avsedda platsen skulle utbytas mot ett annat område, beläget å den s. k. Anäsjorden vid Svartån. Denna fastighet, varå kronan den 16 januari 1911 erhållit lagfart, omfattade 5.40 ar eller 3.5 kappland av jordågan nr 616 Älftomtalyekan å Örebro stads norra ägoområde.

Svea trängkärs kasernetablissemang, som vore beläget omedelbart intill stadens planlagda och bebyggda område, bestode av ett kanslihus och en större kasernbyggnad. Inom kasernområdet funnes därjämte för kårens räkning uppförda underofficersbyggnad, exercishus, ridhus, vinterstall, sommarstall, sjukstall, vagnbod, sjukhusbyggnad, kokinrättning, mässbyggnad, tvätt- och badhus samt en del andra smärre byggnader. Av kårens förrådsbyggnader vore fredsförrådet, krigsförrådet, förbands- och etappsjukhusförrådet samt förrådet för förplägnadskolonnerna belägna inom det egentliga kasernområdet. Utom detta område funnes uppfört ett förråd för vinterfordon m. m.

I fråga om den föreslagna överenskommelsen mellan kronan och Örebro stad yttrar kommittén:

De förhandlingar, som förts mellan kasernkommittén och representanter för Örebro stad, hade huvudsakligen berört frågan om det framtida användandet av Svea trängkärs kasernetablissemang jämte därmed sammanhörande frågor. För att kunna utnyttja detta etablissemang för annat ändamål än det ursprungligen avsedda hade det nämligen varit nödvändigt att härom träffa uppgörelse med staden. Sedan enighet vunnits i alla mera väsentliga avseenden, hade en skriftlig överenskommelse upprättats, vilken den 20 april 1927 varit föremål för behandling hos stadsfullmäktige i Örebro. Överenskommelsen hade därefter å stadens vägnar undertecknats den 17 maj 1927.

Vid upprättandet av överenskommelsen hade utgångspunkten varit den, att det ledigblivande trängkärsetablissemanget i Örebro skulle inredas till en statsanstalt av i det föregående antytt slag samt att detta skulle ske inom den närmaste tiden.

För staden komme givetvis förläggandet av en statsinstitution till etablissemanget att medföra vissa fördelar. De skatteintäkter, som kunde beräknas inflyta till staden från de vid anstalten anställda befattningshavarna, torde i stort sett komma att motsvara vad den fast anställda personalen vid trängkåren i dylikt hänseende haft att erlägga. Vidare kunde förutsättas, att en dylik sjukvårdsanstalt ur konsumtionssynpunkt komme att tillföra staden betydliga förmåner. Då anstalten skulle inrymma 323 vårdplatser, torde den personal, som bleve nödvändig för vård och tillsyn av patienterna ävensom för anstaltens drift, (läkarpersonal, kontorspersonal, sjukvårdspersonal och ekonomipersonal) komma att uppgå till omkring 100 personer, däri inberäknat extra befattningshavare. Här till komme jämväl de särskilda befattningshavarnas familjemedlemmar.

Som Livregementets grenadjärer enligt 1925 års försvarsorganisation skulle i förhållande till 1914 års härordning undergå viss minskning, hade överenskommelsen omfattat jämväl uppgörelse i anledning av denna reducering. Med hänsyn till att det till personalstyrkan minskade regementet icke torde komma att lämna mindre skatteunderlag än staden vid förläggningssavtalets ingående (1907) tilläventyrs beräknat erhålla genom förläggningen till staden av ett infanteriregemente enligt 1901 års härordning, hade kommittén emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka, att staden för detta truppförbands minskning tillerkändes någon kompensation av egentlig betydelse. I § 4 av överenskommelsen hade allenast intagits föreskrift om att kronan utan vederlag skulle till staden upplåta vissa smärre markområden, hörande till Livregementets grenadjärers övningsfält, för verkställande av breddning och uträtning av vissa genom övningsfältet ledande allmänna vägar m. m. Å två av stadsingenjören i Örebro upprättade kartsquisser hade närmare utmärkts de markområden, som sålunda skulle upplåtas till staden, dels för breddning av Venavägen och Venavägens anslutning till Hjortstorpsvägen, dels ock för breddning och rätning av Hjortstorpsvägen. För de militära övningarnas bedrivande kunde dessa upplåtelse icke vara till något hinder. Såväl för regementet som framförallt ur allmän synpunkt måste upplåtelse anses vara till nytta och fördel. De i överenskommelsen i övrigt intagna stadgandena avsåge att reglera det förhållande, som inträdde i följd av att Svea trängkår skulle förflyttas från Örebro och att kårens nuvarande etablissemang bleve ledigt.

En del av den mark, som staden på sin tid ställt till trängkårens förfogande, kunde icke vara erforderlig för den anstalts räkning, som skulle inredas i kasernetablissemanget. Det område, som enligt upplåtelsehandling den 17 september 1908 disponerats av kåren för anläggande av en badinrättning, hade kåren under de senaste åren icke begagnat. Detta område syntes böra återställas till staden. Härom hade bestämmelser intagits i § 3 av överenskommelsen.

Det nuvarande kasernområdet jämte en del av det angränsande såsom övningsfält begagnade markområdet syntes vara tillräckligt att behålla i kronans hand för den ifrågasatta anstalten. Å en kommitténs skrivelse bilagd kartsquiss över Svea trängkårs område i och invid Örebro hade närmare utmärkts det markområde, som skulle avses för anstalten. I första hand innefattade detta område den inom Örebro stad belägna marken, i areal innehållande tillhoppa 4.82 hektar (jfr § 1 i överenskommelsen). Därjämte skulle kronan alltjämt behålla ett därintill beläget område om cirka 4.70

hektar av den utav staden för trängkärens räkning upplåtna lägenheten Övningsfältet nr 1. Återstående del av sistnämnda lägenhet med en areal av cirka 11,385 hektar skulle enligt överenskommelsen i likhet med den förut berörda badplatsen återställas till staden.

Samtliga de av kronan ä och invid det egentliga kasernområdet uppförda byggnaderna vore belägna å mark, som kronan skulle behålla.

Förutsättningen för att staden till kronan alltjämt upplåte omförmålda markområden vore, såsom i § 6 av överenskommelsen angåves, att kasern-etablissemanget toges i anspråk såsom en sinnessjukanstalt med plats för omkring 300 patienter. Staden hade emellertid påfordrat att, därest och när de jämlikt överenskommelsen upplåtna områdena icke längre komme att användas för det ändamål och i den omfattning, varom i § 6 förmdes, de upplåtta markområdena skulle utan kostnad återställas till staden. Som en dylik bestämmelse funnits intagen redan i det år 1903 med staden ingångna avtalet rörande markupplåtelse för trängkären, hade för kronan fördelaktigare villkor i nu ifrågakvarande hänseende icke kunnat av kommittén utverkas.

De garantibestämmelser, som på stadens begäran införts i § 9 av överenskommelsen, utginge från samma förutsättningar, som i liknande fall intagits i överenskommelser med städer, där fråga varit om att för annat ändamål utnyttja ett ledigblivet kasernetablissemang. På det att staden måtte erhålla säkerhet för att etablissemanget inom de närmaste åren omändrades för det nya ändamålet, hade kronan sålunda förbundet sig att till staden utgiva viss gottgörelse, därest den ifrågasatta nya anstalten icke inom en tidrymd av fyra år kunnat börja sin verksamhet. Ersättning skulle utgå med 7,500 kronor för helt kalenderår under tiden 1 juli 1931—30 juni 1934, men för tiden efter sistnämnda dag med det dubbla beloppet eller 15,000 kronor för helt kalenderår.

För den händelse kronan för den nya anstaltens räkning skulle komma att låta uppföra bostadsbyggnader inom kasernområdet, utöver redan befintliga, hade staden hemställt, att de nya byggnaderna måtte förläggas å den del av området, som vore belägen inom staden. De befattningshavare, som skulle få sina bostäder anvisade i dessa byggnader, hade staden nämligen velat förbehålla sig såsom skatteobjekt. Kommittén hade ansett, att kronan, i den mån så kunde ske, borde ställa sig tillmötesgående till denna begäran. I § 10 av överenskommelsen hade med anledning härav stadgats, att kronan, i den mån det ur byggnadsteknisk synpunkt kunde ske, skulle anordna de för bostadsändamål avsedda nybyggnader, som kunde komma att uppföras, på det sätt, att de förlades inom stadens område.

Enligt 1903 års avtal hade kronan erhållit rätt att nedlägga och för all framtid bibehålla järnvägsspår fram till trängkärens kasernområde. Som några dylika spår aldrig blivit nedlagda och ej heller torde vara för den nya anstaltens räkning erforderliga, hade på stadens begäran i § 11 av överenskommelsen uttryckligen stadgats, att den kronan sålunda medgivna rätt skulle upphöra att gälla.

Den å en upprättad situationsplan över Svea trängkärs kasernområde med VI betecknade exercisbyggnaden hade staden hemställt, att kronan måtte utan ersättning överlåta till staden. För den nya anstaltens räkning syntes denna byggnad icke kunna utnyttjas. Staden hade förklarat sig ämna taga byggnaden i anspråk för gymnastik- och idrottsändamål samt låta förflytta densamma till annan plats inom staden.

Enligt av byggnadssakkunnig person lämnad uppgift kunde byggnaden icke anses äga något större värde. Endast under förutsättning att byggnaden utnyttjades för samma ändamål som det nuvarande, kunde det beräknas, att en förflyttning av densamma komme att täcka de med flyttningen för-

enade kostnaderna. Skulle byggnaden försäljas, torde en blivande köpare icke vara villig att, utöver skyldigheten att kostnadsfritt för kronan bortföra densamma från platsen, erlægga mer än ett eller annat hundratal kronor.

Kommittén hade ansett sig böra hemställa, att stadens begäran om att få förvärva exercisbyggnaden måtte bifallas. I § 12 av överenskommelsen hade intagits bestämmelser härom. Med hänsyn till att byggnadens bortförande måhända komme att för staden medföra dryga kostnader, hade staden emellertid begärt att först efter närmare utredning få fatta definitivt beslut om att tillgodogöra sig byggnaden. Staden skulle före den 1 juli 1930 lämna meddelande till den statliga myndighet, som förvaltade kasernetablissemang, huruvida staden önskade begagna sig av rätten att bortflytta och för annat ändamål använda byggnaden. Som det kunde vara erforderligt och lämpligt, att byggnaden tillsvidare stöde till förfogande för kronan såsom förrådslokal för inrymmande av överbliven materiel, hörande till trängkåren, finge staden icke påfordra byggnadens bortflyttande före den 1 juli 1931. Därest så befundes kunna ske, skulle dock staden efter särskild överenskommelse vara berättigad att tidigare bortflytta densamma. Överlåtelsen skulle omfatta byggnaden med därtill hörande fast inredning. Staden skulle bestrida alla kostnader, som bleve förbundna med byggnadens bortförande från kasernområdet.

Stadsfullmäktige i Örebro hade godkänt den upprättade överenskommelsen under förutsättning, att 1907 års avtal angående förläggning av Livregementets grenadjärer, alltså jämväl bestämmelsen i punkt 5 i nämnda avtal, såvitt denna anginge kommande förhållanden, fortfarande skulle gälla.

I punkt 5 av det kontrakt, som den 10 april och den 22 maj 1907 upprättats mellan arméförvaltningens fortifikationsdepartement och Örebro stad rörande upplåtande av mark till plats för kasernetablissemang och övningsfält åt Livregementets grenadjärer (jfr Bil. C), hade stadgats, att för den händelse Livregementets grenadjärer eller annat regemente av motsvarande storlek icke längre skulle komma att vara förlagt till Örebro, kronan skulle till staden återbördas den jämlikt kontraktet till kronan upplåtna eller av kronan förvärfvade jorden, såvitt densamma vid kontraktets upprättande låge inom stadens område.

Genom det förbehåll, stadsfullmäktige i Örebro nu fogat vid sitt godkännande av den med kasernkommittén avslutade överenskommelsen, hade stadsfullmäktige tydligen velat framhålla, att bestämmelserna i 1907 års kontrakt och då särskilt punkt 5 i kontraktet alltså måste anses vara gällande. Då enligt kommitténs mening något annat aldrig varit ifrågasatt, ansåge kommittén sig icke hava någon erinran att framställa mot det av stadsfullmäktige gjorda tillägget. Därest framdeles en ytterligare reducering eller en indragning av Livregementets grenadjärer skulle komma till stånd, måste staden anses vara oförhindrad att mot kronan framställa de ersättningsyrkanden, till vilka staden på grund av bestämmelserna i 1907 års kontrakt kunde vara berättigad.

Över kasernkommitténs förevarande förslag till överenskommelse hava utlåtanden avgivits av chefen för fjärde arméfördelningen, efter vederbörande truppförbandschefers hörande, samt av arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Mot förslaget till överenskommelse har från myndigheternas sida allenast gjorts den erinran, att bestämmelsen i § 4 punkt 1 a), enligt vilken kronan skulle till staden för breddning av Venavägen upplåta mark med en areal

av 75.6 kvm., icke borde få föranleda flyttning av kasernstaketet framför infanteriregementets vakt- och arrestlokaler samt dess såg och vedupplag, enär en dylik flyttning vore ur ordnings- och säkerhetssynpunkt olämplig.

Genomförandet av 1925 års härordningsbeslut har, såsom av det anförda framgår, för Örebro stads vidkommande haft till följd, att Svea trängkärs förläggning till staden upphört samt att Livregementets grenadjärers personalstyrka reducerats. Det i anledning härav uppgjorda förslaget till överenskommelse mellan kronan och staden — vilket förslag grundats på den förutsättningen, att det ledigblivna trängkärs-etablissemanget skall omändras till en sinnessjukanstalt med viss beläggningsmöjlighet — har av mig underkastats granskning i samråd med chefen för socialdepartementet.

Departements-
chefen.

Den föreslagna överenskommelsen innebär, att staden jämlikt bestämmelserna i punkt 3 av 1903 års avtal utan vederlag med äganderätt återfår ett område, innehållande omkring 11 hektar, av den genom detta avtal till kronan upplåtna lägenheten Övningsfältet nr 1 ävensom det område, som av staden överlåtits till kronan för anläggande av en badinrättning för trängkåren. Vidare upplåter kronan, med bibehållen äganderätt, utan vederlag till Örebro stad vissa smärre markområden, tillhörande det av Livregementets grenadjärer disponerade övningsfältet, att av staden utnyttjas för breddning och uträtning av vissa vägar m. m., varjämte staden utan ersättning med äganderätt erhåller trängkårens exercisbyggnad med därtill hörande fast inredning. Vad sålunda föreslagits har jag funnit mig kunna biträda.

Vidkommande övriga bestämmelser i överenskommelsen, reglerna dessa huvudsakligen förhållanden, som äga samband med den framtida dispositionen av trängkärs-etablissemanget. Vad överenskommelsen härutinnan innehåller har icke givit chefen för socialdepartementet anledning till någon annan erinran än att av skäl, som av honom förut denna dag till statsrådsprotokollet angivits, det i § 6 i överenskommelsen förekommande ordet »sinnessjukanstalt» bör utbytas mot orden »anstalt för sinnessjuka eller sinnesslöa, som äro i behov av vård å slutan anstalt». Dessutom vill jag erinra, att det framlagda förslaget till dylik anstalt omfattar inrättandet av 360 vårdplatser. Detta förhållande läser emellertid icke påkalla ändring i ordalydelsen av § 6.

Vidare vill jag framhålla, att bestämmelserna i § 7 att det för anstalten avsedda markområdet under vissa förutsättningar skall återgå till staden uppenbarligen icke innebära, att de därå uppförda byggnaderna skulle tillfalla staden.

Överenskommelsen synes mig alltså vara av beskaffenhet att kunna — med nyssnämnda jämkning i § 6 — av kronan godtagas. Vad angår de i ärendet hörda myndigheternas erinran i avseende å markupplåtelsen för breddning av Venavägen, får jag framhålla, att därest till följd av breddningen flyttning av staketet kring infanteriregementets kasernområde måste ifrågakomma, uppgörelse angående staketets ändrade sträckning torde kunna

antagas bliva på ett för de intresserade parterna tillfredsställande sätt träffad vid de förhandlingar de lokala myndigheterna emellan, som för överenskommelsens genomförande i här avsedd del komma att äga rum.

Jag erinrar i detta sammanhang om att, enligt vad chefen för socialdepartementet förut denna dag föreslagit, trängkårsetablissemanget — med undantag av exercisbyggnaden — tillika med de markområden, som jämlikt överenskommelsen skola bibehållas i kronans ägo, från och med den 1 juli 1928 avses att överföras från försvarsväsendet.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna förut omförmälda, den 17 och den 25 maj 1927 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Örebro stad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse (Bil. A), dock med förut angiven jämkning i avfattningen av § 6.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Georg Z. Topelius.

Bil. A.

Överenskommelse

mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Örebro stad.

Med anledning av 1925 års riksdags beslut att Svea trängkärs förläggning till Örebro skall upphöra ävensom att Livregementets grenadjärer skall erhålla minskad personalstyrka, träffas härmed mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, samt Örebro stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

§ 1.

Staden förklarar, att följande i Örebro stad belägna jordområden, vilka genom ett mellan kronan och staden den 9 och den 23 december 1903 upprättat skriftligt avtal utan ersättning upplåtits till kronan för Svea trängkärs räkning, alltjämt skola med full äganderätt tillhöra kronan, att användas för det i § 6 angivna ändamål, nämligen:

- a) 86 ar, utgörande jordägorna nr 408, 410, 411, 412, 413 och 415 samt delar av ägorna nr 416, 417 och 418;
- b) 11 ar av ägan nr 414;
- c) 24,87 ar av ägan nr 419;
- d) 20 ar av ägan nr 420;
- e) 9,80 ar av ägan nr 421;
- f) 203,19 ar av ägan nr 422;
- g) 82 ar av ägan nr 423;
- h) 35 ar av ägan nr 424; samt
- i) 10,64 ar av ägan nr 409.

Å ifrågavarande jordområden, i areal innehållande tillhoppa 4,82 hektar, har kronan vid rådstuvurätten i Örebro erhållit lagfart, å de under a)—h) angivna den 20 februari 1905 och å det under i) upptagna den 31 mars 1913.

§ 2.

Staden förklarar, att av det jordområde, som staden enligt 1903 års avtal utan ersättning ytterligare upplåtit till kronan för trängkärens räkning, utgörande lägenheten Övningsfältet Nr 1 om 15,935 hektar, avsondrad från 1 mantal Mark Nr 1 inom Långbro socken, och varå kronan den 11 december 1907 vid Glanshammars och Örebro häradsrätt erhållit lagfart, skall den östra delen, gränsande intill de i § 1 upptagna jordområdena, närmare utvisad å härvid fogad skiss och i areal innehållande omkring 4,70 hektar, alltjämt med full äganderätt tillhöra kronan att användas för det i § 6 angivna ändamål.

Återstående del av lägenheten Övningsfältet Nr 1 skall kronan utan ersättning med äganderätt återställa till staden.

§ 3.

Kronan skall utan ersättning med äganderätt till staden återställa det område om 5.40 ar eller 3.5 kappland av jordägan Nr 616 Älvtomtalyckan å Örebro stads norra ägoområde, vilket område enligt 1903 års avtal och upplåtelsehandling den 17 september 1908 för anläggande av en badinrättning av staden upplåtits till kronan och varå kronan den 16 januari 1911 vid rådstuvurätten i Örebro erhållit lagfart.

§ 4.

Kronan skall vidare utan vederlag till staden upplåta följande markområden, hörande till det av Livregementets grenadjärer disponerade övningsfältet, nämligen

- 1) För breddning av Venavägen
 - a) mellan Höglundagatan och Norrbygatan 75.5 kvadratmeter av 1 mantal Rynninge Nr 2 Litt. B i Långbro socken;
 - b) öster om kvarter 136, Viskan, 25 kvadratmeter av 1 mantal Rynninge Nr 2 Litt. B i Långbro socken samt 1.690 kvadratmeter av skogsmarken Kränglan.
- 2) För breddning och rätning av Hjortstorpsvägen till 18 meter samt för upplagsplatser m. m.

av ägan 691	700 kvm.
av ägan 692	60 »
av ägan 26 Norra Bäcketorp	560 »
av ägan Hagalund	1,180 »
av ägan Katrineberg	60 »
av skogsmarken Kränglan	18,940 »
	21,500 kvm.

- 3) För anläggande av en 12 meter bred förbindelseväg mellan Glanshammars- och Hjortstorpsvägarna
av skogsmarken Kränglan 1,380 kvm.

Dessa upplåtelse gälla, så länge områdena användas för avsett ändamål. Staden är icke förpliktad att utföra dessa vägarbeten förrän och i annan mån än staden finner lämpligt.

Alla kostnader, som bliva förenade med markområdenas anordnande för ovan angivna ändamål, skola bestridas av staden.

§ 5.

De i § 2 stycket 2 och § 3 omförmälda jordområdena skola av staden tillträdas den 1 juli 1928 i då befintligt skick. Särskild avhandling skall, sedan erforderliga lantmåteriförrättningar för avstyckning av det i § 2 stycket 2 angivna område blivit verkställda, upprättas mellan kronan och staden angående fastigheternas överlåtande till staden. Kostnaderna för avstyckning och lagfart bestridas av kronan.

De i § 4 omförmälda markområdena få av staden tillträdas i den mån staden finner sig behöva taga desamma i anspråk för avsedda ändamål, dock icke före den 1 juli 1928.

§ 6.

I det etablissement, som finnes uppfört å de i §§ 1 och 2 omförmälda fastigheter, skall efter det erforderliga ombyggnader blivit verkställda inredas en sinnessjukanstalt med plats för omkring 300 patienter.

§ 7.

Kronan förbinder sig att — därest och när de enligt §§ 1 och 2 till kronan upplåtna områdena icke längre komma att användas för det ändamål och i den omfattning, varom i § 6 förmäles — till staden, utan kostnad för densamma, återställa den upplåtta marken.

§ 8.

Staden förbinder sig att tillhandahålla den institution, som kommer att inrymmas i trängkärens nuvarande kasernetablissemment, vatten och elektrisk ström till samma priser, som gälla eller framdeles kunna bliva gällande för andra avnämare inom staden av lika stor kvantitet vatten eller elektrisk ström.

§ 9.

Kronan förbinder sig att, därest ifrågavarande etablissemment icke före den 1 juli 1931 tagits i bruk för sitt nya ändamål, från nämnda dag till dess så skett till staden utgiva årlig ersättning, under tiden 1 juli 1931—30 juni 1934 med belopp, räknat efter 7,500 kronor för helt kalenderår, samt för tiden därefter med belopp, räknat efter 15,000 kronor för helt kalenderår.

§ 10.

Därest kronan för den nya anstaltens räkning kommer att anordna bostadslägenheter genom nybyggnad, förbinder sig kronan att, i den mån detta ur byggnadsteknisk synpunkt kan ske, anordna dessa byggnader så, att de bliva förlagda inom stadens område.

§ 11.

Den kronan genom punkt 5 i ovannämnda skriftliga avtal av den 9 och den 23 december 1903 medgivna rätt att nedlägga och för all framtid bibehålla järnvägsspår upphör härmed att gälla.

§ 12.

Av de byggnader, som finnas uppförda å de i § 1 omförmälda jordområden, skall, därest staden så önskar, den å situationsplanen över Svea trängkärs kasernområde med VI betecknade exercisbyggnaden jämte därtill hörande fast inredning (ribbstolar m. m.) utan ersättning med äganderätt överlämnas till staden för att uppföras å annan plats i och för användande för gymnastik- och idrottsändamål.

Om staden vill begagna sig av nu medgivna rätt, skall bortflyttningen ske utan någon som helst kostnad för kronan, men må flyttningen icke äga rum före den 1 juli 1931, därest icke vederbörande statliga myndigheter finna sig kunna medgiva, att byggnaden bortflyttas vid tidigare tidpunkt.

Besked, huruvida staden önskar begagna sig av nu medgivna rätt, skall av staden lämnas till vederbörande statliga myndighet senast den 1 juli 1930.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena samt Örebro stad det andra exemplaret.

Stockholm den 25 maj 1927.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

Nils Berlin.

Förestående överenskommelse godkännes under förutsättning, att 1907 års avtal angående förläggningen av Livregementets grenadjärer, alltså jämväl med bestämmelsen i punkt 5 i nämnda avtal, såvitt denna angår kommande förhållanden, fortfarande skall gälla.

Örebro den 17 maj 1927.

För stadsfullmäktige i Örebro:

JOHN LUNDMARK.

Nils Lundmark.

Bil. B.

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Örebro stad angående upplåtelse av mark till plats för kasernetablissemment m. m. åt Kungl. Första Svea trängkår.

Sedan Kungl. Maj:t genom härvid i avskrift fogade nådiga brev den 10 september 1903 förordnat, att *Kungl. Första Svea trängkår* skall förläggas till Örebro, så snart kasernetablissemment för kåren där blivit uppfört, ävensom bemyndigat Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att i överensstämmelse med ett av stadsfullmäktige i Örebro avgivet anbud sluta avtal med staden om upplåtelse av mark m. m. för nämnda etablissemment, har mellan Kungl. arméförvaltningen, å ena sidan, samt Örebro stad, genom dess stadsfullmäktige, å andra sidan, träffats följande avtal.

1.

Örebro stad överlämnar till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning och med full äganderätt, men under det i punkt 3 här nedan omförmälda villkor, det för kasernetablissemment, övningsfält samt förråds- och övriga byggnader erforderliga jordområde, som — till största delen beläget mellan Mark- och Karlsgatornas förlängning västerut till Varberga gräns — närmare angives medelst en röd begränsningslinje a—b—c—d—e—f—g—a å bifogade, av kommissions- och stadslantmätaren Karl Davidson upprättade karta (Bil. I), varjämte staden för all framtid garanterar fritt väg- eller gatuutrymme i sagda gators förlängning norr och söder om ifrågavarande område.

2.

Staden avstår vidare till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning och med full äganderätt, men under det i nästföljande punkt angivna villkor, nödig plats invid Svartån och Älvtomtagatan för anläggande av badinrättning, samt medgiver, att simbassäng där får byggas i ån, i enlighet med de närmare bestämmelser, som mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stadens ombud i denna sak kunna överenskommas.

3.

Kungl. Maj:t och kronan förbinder sig att — därest och när de enligt punkterna 1 och 2 här ovan upplåtna områdena icke längre komma att för militära ändamål användas — till staden, utan kostnad för densamma, åter avträda den upplåtna marken.

4.

Staden förbinder sig att inom sex månader efter därom skedd tillsägelse till kasernetablissemmentets gräns i Älvtomtagatan kostnadsfritt för kronan hava låtit framdraga ledningar för vatten, avlopp och elektrisk belysning.

5.

Staden medger, att järnvägsspår må av kronan i huvudsaklig överensstämmelse med det å härvid fogade kartkopia (Bil. II) angivna s. k. norra alternativet nedläggas och för all framtid användas, utan andra kostnader för kronan än dem, själva spårets byggande kräver, dock under villkor att hinder icke möter vare sig för ägarna till Västra Mark att till spåret anbringa framdeles möjligen behövligen lastspår eller för staden att till järnvägsspåret inleda eget spår.

6.

Slutligen medger staden att eventuella militärövningar utan särskild ersättning få äga rum å icke till enskilt begagnande upplåtna delar av stadens utmarker under förbehåll likväl att detta medgivande icke får i ringaste mån inverka på stadens fria dispositionsrätt till områdena i fråga, ävensom att stadens rätt till ersättning för eventuell skada genom militärövningarna och vad därmed äger sammanhang bliver staden bibehållen.

7.

Kungl. Maj:t och kronan förbinder sig att så anordna det nya etablissemmentet, att de till detsamma hörande bostadsbyggnader bliva förlagda inom stadens område.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. arméförvaltningen erhållit ett och Örebro stad det andra.

Stockholm den 23 december 1903.

G. C:SON BERGMAN.

C. SÖDERBAUM.

Axel Göransson.

Örebro den 9 december 1903.

För stadsfullmäktige i Örebro

E. B. TERSMEDEN.

Dess ordförande.

Bil. C.

Kontrakt.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 19 oktober 1906, varav bestyrkt avskrift här vidfogas, förordnat, att *Kungl. Livregementets grenadjärer* skall förläggas till Örebro, ävensom bemyndigat Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att i enlighet med ett av nämnda stad avgivet anbud ingå avtal med staden angående upplåtelse av mark till

plats för kasernetablissemang och övningsfält åt regementet, har mellan Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, å ena, samt staden Örebro, å andra sidan, träffats följande avtal:

1:o.

Staden Örebro upplåter härigenom till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning med full äganderätt samt gravationsfritt under förutsättning av Kungl. Maj:ts medgivande till nämnda upplåtelse det å härvid bifogade karta med gröna linjer omslutna ägoområdet A—B—C—D—E—F—A, jämte därå varande skog, att jämte de i 3:o angivna områden användas till kasernområde och övningsfält för Kungl. Livregementets grenadjärer, med rätt för kronan att tillträda området den 14 mars 1908.

2:o.

Härförutom upplåter staden utan ersättning till kronan nyttjanderätt, dock endast på sätt här nedan omförmäles, till en nordost om Örebro skytteförenings skjutbana belägen, till ovannämnda område gränsande ägofigur, M—E—D—L—P—Q—N—M, på kartan utmärkt med en streckad röd linje. Denna ägofigur må under hela den tid, kronan använder de i § 1 omförmälda områden såsom övningsfält för Livregementets grenadjärer eller regemente av motsvarande storlek, av kronan för regementets övningar nyttjas och disponeras med rätt för kronan att, likaledes utan ersättning, vidtaga de åtgärder (väganläggningar, utdikningar, mindre röjningar m. m.), som för ägofigurens tillgodogörande såsom övningsfält anses erforderliga, varjämte staden ej äger ingå sådana avtal angående upplåtelse till enskilda av något område å ifrågavarande del av Kränglan, att hinder eller svårigheter komma att möta för ett obegränsat begagnande av den nuvarande skjutbanan, även efter en eventuell utvidgning. Skulle en utvidgning av den senare framdeles bli erforderlig, skall staden utan ersättning med full äganderätt, därest Kungl. Maj:t det medger, till kronan överlämna härför behövlig mark å ifrågavarande del av Kränglan norr och öster om skjutbanan.

Utän hinder av denna upplåtelse bibehåller staden sin äganderätt och dispositionen i övrigt, sålunda även rätten att tillgodogöra sig skogsavkastningen inom området; att därinom spränga och avhämta sten till byggnads- och annat behov, dock att sprängning ej får förekomma under den tid på hösten, då repetitionsövningarna vid regementet pågå; och att, likväl efter överenskommelse mellan dess skogstjänsteman och regementets förvaltning, utföra de arbeten, som för skogens skötsel och återväxt äro nödvändiga. Under regementets övningar försorsakad skada å planteringar ersättes staden.

3:o.

Staden ersätter kronan kostnaderna för förvärvandet för kronans räkning av de delar av det å kartan med röda linjer omslutna och med A—G—H—I—B—C—J—K—L—D—E—M—N—O—E—F—A betecknade område, vilka icke redan tillhöra kronan eller icke omförmälas i § 1, dock ej till högre belopp än 155,704 kronor 75 öre, vilket belopp likväl ej behöver av staden erläggas förr än tidigast sex månader, efter det kasernbyggnaderna äro påbörjade.

4:o.

Alla erforderliga handlingar för vinnande av lagfart å ifrågavarande jordområden, i den mån desamma icke måste av kronan enligt 3:o förvärfvas, skola av staden kronan tillhandahållas. Kostnader för lagfarten bestridas av kronan ensam.

5:o.

För den händelse Livregementets grenadjärer eller ett annat regemente av motsvarande storlek icke längre skulle komma att vara förlagt till Örebro, återbördar kronan till staden den till kronan upplåtna eller av kronan förvärfvade jorden, såvitt densamma nu ligger inom stadens område.

6:o.

Staden medger, att militärovingar må utan annan ersättning än för under övningarna möjligen förorsakad skada äga rum å staden tillhöriga utmarker, som ej äro eller varda upplåtna till enskilt bruk. Till bete upplåtna delar av stadens utmarker skola dock utan ersättning få begagnas för militära övningar.

7:o.

Staden förbinder sig vidare:

a) att, under förutsättning att erforderlig mark får av staden för framtiden fritt disponeras, från Gref Rosengatan, öster om kvarteren XLIV och XLV samt epidemisjukhusets tomt framdraga gata om minst nio meters bredd till Lillån cirka 50—100 meter öster om folkets park jämte nödig broanläggning över Lillån samt hava denna förbindelseled färdig till begagnande senast den 1 augusti 1908;

b) att, under förutsättning att för framtiden nämnda förbindelseled och dess genom kronans försorg anordnade fortsättning till kasernområdet får för stadens behöfliga ledningar för vatten, gas, elektriskt ljus m. m. fritt disponeras, hava, 12 månader efter därom gjord tillsägelse, till kasernområdets gräns framdragit ledningar för vatten ävensom för elektrisk belysning i enlighet med av Örebro elektriska aktiebolag lämnat anbud, samt att tillhandahålla vatten till samma pris, som gäller för större avnämare;

c) att, under förutsättning att mark därtill får av staden fritt disponeras, hava inom tid, som omförmåles i mom. b), från kasernområdets södra gräns till Lillån anlagt avloppsledning, därvid staden likväl förbehåller sig att hinder för dylik avloppsledning från vederbörande myndighets sida ej möta;

d) att, för anläggande av en sex meter bred väg, vars ungefärliga sträckning är å kartan utmärkt med U—V, längs stranden av Hjälmarén över Venaängens område, till kronan överlåta under förutsättning av Kungl. Maj:ts medgivande den rätt staden äger till den mark, som erfordras för vägens anläggande.

8:o.

Staden äger rätt att efter fortifikationsdepartementets anvisning avverka den skog, som bör för i 1:o och 3:o omförmälda kasernområdes och övningsfältets ordnande borttagas, och skall, om staden begagnar denna rätt, icke allenast timret, utan även stubbar, toppar och grenar vara bortförda från området, vad kasernområdet beträffar snarast möjligt efter överlämnandet av marken till regementet och vad övningsfältet angår vid detsammes överlämnande.

9:o.

Sådana utfartsvägar å de delar av området, som ligga inom Örebro eller tillhöra Rynninge, vilka av ålder varit och nu finnas, få hädanefter såsom hittills av allmänheten fritt användas.

Av detta kontrakt äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. a förvaltningen erhållit det ena samt Örebro stad det andra.

Stockholm den 22 maj 1907.

För Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement:

G. C:SON BERGMAN.

C. SÖDERBAUM.

Axel Göransson.

Örebro den 10 april 1907.

För stadsfullmäktige i Örebro:

E. B. TERSMEDEN.

Erik Lundblad.